

Estudi de la població medieval infantil de la necròpolis de Sant Esteve de Granollers

137

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2005

Amb motiu de la remodelació i el condicionament de la plaça de l'Església, l'Ajuntament de Granollers va encarregar una sèrie d'intervencions arqueològiques coordinades pel Museu de Granollers, les quals s'efectuaren durant les campanyes de 2001 i 2002 al voltant de l'església parroquial de Sant Esteve on es va excavar la zona de sagrera. Aquesta àrea funerària era dedicada als costums cristians d'inhumació sense aixovar, amb uns rituals específics en la col·locació i l'orientació del cadàver, així com de la tipologia de tombes segons edat i època. Els enterraments es situen cronològicament entre els segles IX i XII, és a dir, durant gran part de l'alta edat mitjana.

Les investigacions antropològiques s'iniciaren l'any 2003 gràcies a l'acord entre el Museu de Granollers i la Unitat d'Antropologia del Departament de Biologia Animal, Biologia Vegetal i Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, a fi d'estudiar i donar a conèixer les restes esquelètiques exhumades en aquell jaciment durant les campanyes efectuades els anys 2001 i 2002 per les empreses de serveis arqueològics Àtics, SL, i Estrats. En aquest primer projecte d'investigació es van estudiar 94 unitats funeràries en el Laboratori d'Antropologia de la Unitat. Actualment l'informe antropològic resultant es troba en poder del Museu de Granollers.

En aquest primer estudi es va comprovar l'elevat nombre de restes esquelètiques subadultes, així com el seu excel·lent estat de conservació (amb una mitjana d'índex de conservació del 95,45%). Tot i l'elevat nombre d'inhumacions analitzades, no es va exhaurir tot el material, i una part important dels esquelets subadulats restaren per estudiar.

Atesa la gran rellevància de la informació que ofereix l'anàlisi de la població infantil i juvenil sobre els aspectes demogràfics i de salut per a la reconstrucció de la població antiga de Granollers, junt amb

l'escassetat d'estudis en aquest àmbit, l'objectiu principal d'aquest projecte és completar l'estudi de la població subadulta inhumada a la necròpolis altmedieval de Granollers mitjançant anàlisis de tipus tafonòmic, paleodemogràfic, antropomètric i patològic.

L'objectiu final de l'estudi de tota la població inhumada a la sagrera de l'església de Sant Esteve de Granollers és donar a conèixer els resultats obtinguts a la ciutadania, com a part del seu patrimoni històric i cultural. Pel que fa a això l'interès del projecte és, doncs, continuar amb l'estudi de les unitats funeràries corresponents a individus menors de vint anys del mateix jaciment que quedaren excloses del primer projecte. Aquest segon projecte serà efectuat per Thaïs Fadrique i dirigit per la doctora Assumpció Malgosa, i s'estima que la presentació de l'informe definitiu s'efectuï d'aquí a un any.

Hipòtesi de treball: per què és important estudiar les unitats funeràries subadultes restants?

La taula 1 i els gràfics 1 i 2 mostren els resultats demogràfics de la població medieval de Granollers obtinguts en el primer projecte, així com les anomalies demogràfiques. Com es pot observar, el nombre d'individus subadults és força menor al grup adult (Taula 1 i *Gràfic 1*), fet anòmal en les societats preindustrials i on la mortalitat infantil era elevada, però força habitual a les necròpolis. A més, el resultat de les primeres anàlisis indica una majoria d'individus infantils diagnosticats com a probables femenins respecte dels probables masculins, (*Gràfic 2*) fet que podria comportar conclusions errònies i que caldria confirmar.

D'acord amb les dades historiogràfiques, no hauria d'existir en aquesta època a Catalunya un gran biaix segons les variables d'edat i sexe en la població subadulta. En conseqüència, i partint de la hipòtesi que el biaix observat en el primer estudi és fruit de l'atzar pel fet d'estudiar una mostra referida únicament a una part de la necròpolis, l'estudi de les unitats funeràries subadultes restants pretén analitzar aquesta anomalia. L'assoliment d'aquesta fita repercutiria en les anàlisis demogràfiques i d'altres de relacionades, com les paleoepidemiològiques, diferenciacions socials segons edat i sexe, càlculs de supervivència i mitjana d'esperança de vida, tipus i gravetat de malalties que afectarien la població infantil, etc.

Taula 1. Resultats de l'anàlisi demogràfica de la sèrie poblacional de la necròpolis medieval de Sant Esteve de Granollers estudiada en el primer projecte. (M: masculí; F: femení)

GRUP ETARI	EDAT	N	%	
Nadó	< 1 a.	6	6,38%	
Infantil I	1-6 a.	21	22,34%	
Infantil II	7-12 a.	6	6,38%	
Juvenil	13-20 a.	3	3,19%	
Subadults indeterminats		2	2,13%	
Total subadults		38	40,43%	
Adult jove	21-30 a.	13	M 30,77%	F 69,23%
Adult	>30-40 a.	19	M 47,37%	F 52,63%
Madur	>40-60 a.	16	M 56,25%	F 43,75%
Senil	>60 a.	0	M 0,00%	F 0,00%
Adults indeterminats/al.lofisos		8	8,51%	
Total adults		56	59,57%	
TOTAL		94	100,00%	

Fig. 1: Percentatges de grups de població segons edats dins de la població medieval de Granollers estudiada en el primer projecte

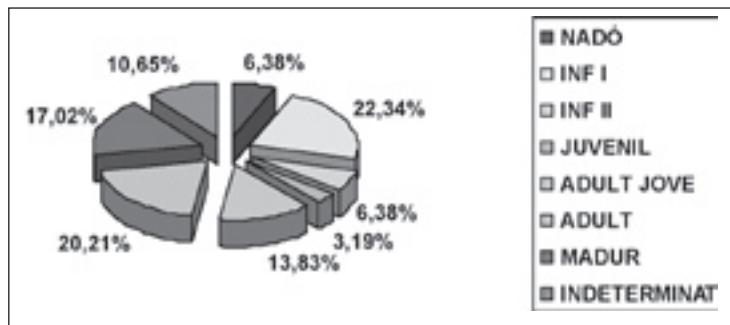
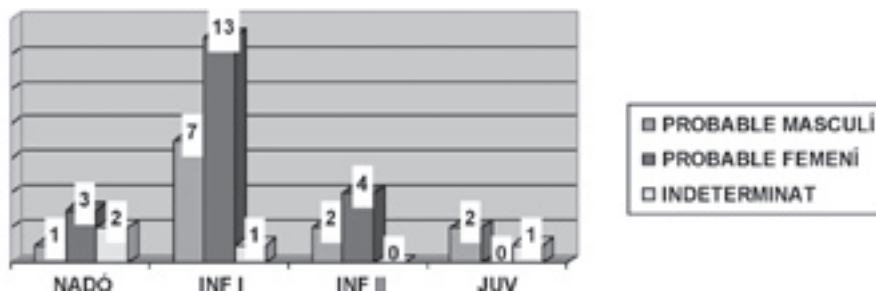

Fig. 2: Resultats de la determinació de sexe dels subadults estudiats

La importància del biaix radica en el fet que abans de les grans epidèmies del segle XIV, la població menor de quinze anys podia arribar a representar la meitat de la població total, percentatge superior al de tots els països actuals en vies de desenvolupament. En conseqüència, aquesta dinàmica, acceptada totalment en els estudis demogràfics de la Europa occidental de l'alta edat mitjana, també es reflectia en el revers de la població viva: les necròpolis són, en l'actualitat i cada cop més, una font molt valorada pels historiadors en l'obtenció de dades demogràfiques d'una època amb gran escassetat de documentació relacionada. L'alta natalitat que suposava aquestes piràmides socials extremadament joves era regulada per una elevada mortalitat, especialment durant els primers anys de vida. Les malalties i els accidents i, en menor proporció, els infanticidis –induits directament o indirectament– reflectien les dificultats quotidianes d'una societat feudal sense accés a coneixements mèdics i anticonceptius fiables i on el problema de compaginar el treball amb la cura dels fills perjudicava generalment els més petits, ja que la difícil subsistència del nucli familiar era considerada més important que atendre'ls.

Així doncs, les principals raons per ampliar la investigació antropològica de la necròpolis medieval de Sant Esteve de Granollers amb l'estudi dels individus subadults són:

- Corregir la desproporció que existeix en els percentatges i les freqüències estudiades dels individus infantils i juvenils respecte la població adulta en general. Segons els resultats del primer projecte, els grups d'edat adulta i madura sumen un percentatge força superior al dels grups infantil i juvenil (quasi el 60% envers el 40%, respectivament). També és interessant observar l'escassa representativitat de mostres en nadons i individus juvenils que ajudin a obtenir unes conclusions més clares.
- Comprovar o desmentir l'existència d'un biaix sexual en la sèrie subadulta i en determinats grups d'edat. La bona, i sovint molt bona, preservació de les restes esquelètiques permet una recollida d'informació òbviament en unes condicions molt avantatjoses: el 22,86% és molt bo i el 62,86% és bo, mentre que un escàs 14,29% és regular. No ha aparegut cap cas de conservació dolenta o molt dolenta en aquests grups, fet realment poc habitual, ja que la fragilitat de les restes òssies d'un individu subadult per la menor calcificació del seu esquelet sovint és un problema afegit a

les dificultats de la recuperació de material arqueològic. A més, la localització del jaciment en el centre del municipi, amb continuats canvis urbanístics durant segles i el trànsit habitual, dóna més valor a aquesta bona preservació.

Material i mètodes

Els 39 esquelets subadults que encara resten per estudiar van ser exhumats per les empreses de serveis arqueològics Àtics, SL, i Estrats, i actualment dipositats en el Museu de Granollers. S'aplicarà la mateixa metodologia que en el primer projecte, per donar uniformitat als resultats que s'obtingran i per a posteriors estudis específics.

La neteja, la reconstrucció i l'estudi de les restes esquelètiques es durà a terme al laboratori de la Unitat d'Antropologia del Departament de Biologia Animal, Biologia Vegetal i Antropologia de la Facultat de Ciències de la Universitat Autònoma de Barcelona. A partir d'aquest material es determinarà el sexe i l'edat probables dels esquelets, així com l'estudi paleopatològic.

El tractament estadístic de les dades obtingudes d'aquests individus subadults estudiats suposaria un clar canvi en els resultats de la investigació, a partir dels càlculs:

- entre nadons i individus infantils i juvenils dins el propi grup subadult.
- en nadons envers la població total.
- en individus infantils envers la població total.
- en individus juvenils envers la població total.

En resum, és aquesta una excel·lent oportunitat per poder completar l'estudi antropològic de la població subadulta de la necròpolis medieval de Sant Esteve, la qual ofereix unes característiques notables de qualitat de preservació i, en conseqüència, d'informació potencial, fet que desafortunadament no sempre es presenta de mode simultani en una excavació urbana.

Thais Fadrique Rubio
Assumpció Malgosa Morera

Dept. de Biologia Animal, Biologia Vegetal i Antropologia
Universitat Autònoma de Barcelona